

Gras is om in te liggen, deel 19

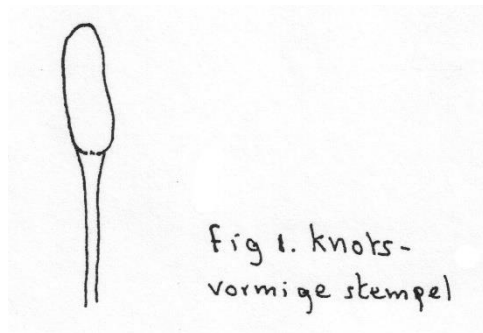
John Bruinsma - tekeningen Lente Bruinsma

Basterdwederik (*Epilobium*)

Tot het geslacht Basterdwederik (*Epilobium*) behoren een aantal slecht gekende soorten. Daarin zal dit artikel, vrees ik, weinig verandering brengen. Voor dat slechte kennen zijn een aantal oorzaken:

- Ze zijn te algemeen en staan op te ordinaire plaatsen waar je als natuur!-liefhebber niet graag komt;
- het 'assortiment' waaruit je rond Eindhoven moet kiezen, is waarschijnlijk veranderd; overgeleverde kennis helpt dus niet echt;
- sommige lijken echt op elkaar.

Voor ik verder ga eerst even een waarschuwing: De Nederlandse namen zijn nogal gewijzigd. Ik houd mij aan de (laatste?) Naamlijst van de flora van Nederland en hoop dat het lezertje er langs de weg van de ook veranderde wetenschappelijke namen zijn eigen Flora naast kan leggen,

Om de Flora van Van der Meijden niet over te schrijven volgen hier slechts enkele opmerkingen over een aantal verwarrende soorten,

Beklierde Basterdwederik (*Epilobium ciliatum*).

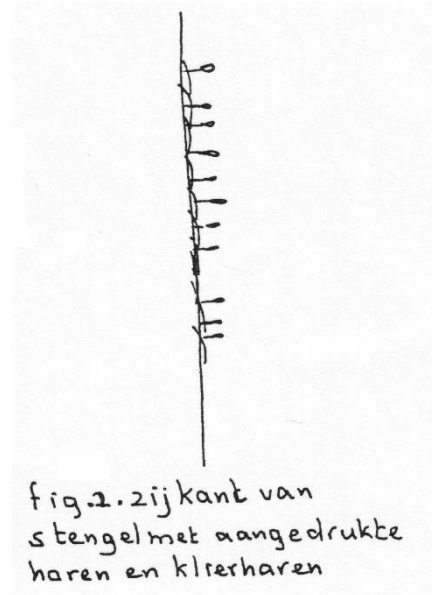
Deze soort heeft zich de laatste 10 - 20 jaar zo sterk uitgebreid, dat het nu rond Eindhoven mogelijk de algemeenste soort is. Wij zien zeer veel Basterdwederiken met kleine bloemen, knotsvormige stempel en kromme haren op de stengel waartussen klierharen zitten. Ons enige probleem is, dat wij het in de flora's genoemde doorschijnend aanhangsel op het zaad niet zien. Aan het Rijksherbarium hebben we al gevraagd hoe dat zit, maar nog geen antwoord gekregen. Wij houden U op de hoogte.

Van belang is dus te zoeken naar klierharen. Bij Basterdwederiken zijn het rechte, doorschijnende haren met eveneens doorschijnende bolletjes erop.

Te zoeken tussen de gewone, bij Beklierde basterdwederik gekromde haren.

Te zoeken onder en in de bloeiwijze en met enige oefening goed te doen. Over de stengel heen kijken tegen het licht in.

Het aantal klierharen is variabel. Is dit standplaatsafhankelijk: Hoe droger hoe minder klieren?

De voornaamste dubbelganger is de Kantige basterdwederik (*Epilobium tetragonum*). Deze is ook algemeen rond Eindhoven. Achteruitgaand? Kantige basterdwederik heeft geen klierharen. Eigenlijk geen probleem dus.

Een veel onbekendere dubbelganger van de Beklierde basterdwederik is de Bleke basterdwederik (*Epilobium roseum*).

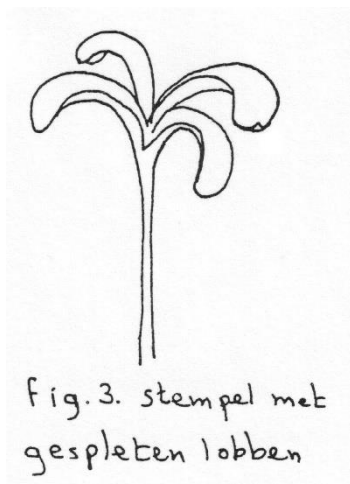
De voornaamste verschillen zijn op een rij gezet in tabel 1.

Tabel 1

De verschillen tussen *Epilobium ciliatum* en *Epilobium roseum*.

	E. ciliatum	E. roseum
bladsteel	2 - 5 mm	5 - 10 mm
bladvoet	afgerond – iets knots ^w hartvormig	in de steel versmald
bladrand	kleine onregelmatige tanden	dicht en scherp gezaagd
bloemkleur	lichtroze (jong soms erg bleek)	eerst witachtig, later met roze strepen
stand bloemknoppen	rechtopstaand	overhangend

Of de Bleke basterdwederik in onze omgeving voorkomt is nog niet zeker. In het MEC ligt onder die naam materiaal waar niet iedereen het over eens is. Ga eens kijken!

In tegenstelling tot wat de flora beweert, heeft ook de Bergbasterdwederik (*Epilobium montanum*) soms klierharen (bevestigd in een brief van het Rijksherbarium aan dit schrijvertje). Omdat van deze soort de stempel niet knotsvormig is, maar in vieren gespleten, is verwarring met Bleke- en Beklierde basterdwederik redelijkerwijs uitgesloten.

Wel zijn er nog andere soorten met gespleten stempels; zie de flora's.

Hetgeen de Flora over het tegenstellingen paar Kantige basterdwederik (*Epilobium tetragonum*) en Donkergroene basterdwederik (*Epilobium obscurum*) zegt, is op een rij gezet in tabel 2.

De standplaats van de Donkergroene basterdwederik is "aan beekjes en sloten", van de Kantige basterdwederik "aan slootkanten en op vochtige, beschaduwde plaatsen".

Terwijl Joost Cools in de Atlas van de Noord-Brabantse flora beweert, dat Donkergroene basterdwederik vrij algemeen is in het Kempisch district, heb ik er ook op excursies van de Floristische werkgroep nooit één gezien. Het

dichtstbijzijnde herbariumexemplaar in het MEC komt uit een slootkant bij Oirschot.

Tabel 2

De verschillen tussen *Epilobium obscurum* en *Epilobium tetragonum*.

	Epilobium obscurum	Epilobium tetragonum
stengel	gemakkelijk samendrukbaar	hard
wortelstok	verlengde uitlopers vormend, deze in een knop eindigend.	met zeer korte uitlopers, deze in rozetten eindigend.
bladen	donkergroen, verwijderden zwak getand.	licht tot donker- groen, scherp getand.
bloemknoppen	stomp	spits
lengte doosvrucht	4 - 6 cm	7 - 10 cm

Basterdwederiken kunnen het in de herfst redelijk lang volhouden. Wellicht is iemand in de gelegenheid om er, ondanks het aangebroken paddestoelenseizoen, eens naar te zoeken.

Interessante vragen zijn bijvoorbeeld: Komt de Donkergroene basterdwederik dichterbij Eindhoven voor? Is het waar dat verder van Eindhoven Bergbasterdwederik en Harde basterdwederik meer voorkomen dan de Beklierde basterdwederik en waar rond de stad ligt dan de grens waar de Beklierde het rijk overneemt. Meldingen, dead or alive, gaarne bij bovengetekende.

Voor-degenen die echt van statistiek houden (bestaan die onder onze lezers?) de gebruikelijke gegevens over het voorkomen in een notedop.

Tabel 3

Het voorkomen van Epilobium-soorten.

	aantal hokken	lokale frekwentie	landelijke frekwentie
Epilobium ciliatum (Beklierde basterdwederik)	130	7	6
Epilobium hirsutum (Harig wilgeroosje)	171	8	9
Epilobium riontanum (Bergbasterdwederik)	4	3	7
Epilobium obscurum (Donkergroene basterdwederik)	12	4	5
Epilobium palustre (Moerasbasterdwederik)	39	6	6
Epilobium parviflorum (Viltige basterdwederik)	109	7	8
Epilobium roseum (Bleke basterdwederik)	2	2	5
Epilobium tetragonum lamyi (Harde basterdwederik)	19	5	-
Epilobium tetragonum tetragonum (Kantige basterdwederik)	50	6	-

fig. 4. zijkant van stengel met afstaande haren en klierharen

Uit tabel 3 is o.a. te lezen, dat het aantal soorten Epilobium groter is dan hier werd besproken, zie ook figuur 4.

Tenslotte voor wie moeilijkheden zoekt nog een drietal kansen:

- In de 20e druk van 'Heukels I is het onderscheid tussen Epilobium tetragonum subsp. tetragonum en subsp. lamyi opgeheven. In sommige buitenlandse Flora's zijn het zelfs soorten. Kun jij het verschil zien?
- Kleine lettertjes van de Flora van Van der Meijden (= Heukels 21 .e druk) melden: "De soorten van dit geslacht(.....) vormen soms bastaarden; deze zijn intermediair, grotendeels onvruchtbaar en komen vooral op ruderaal plaatsen voor." Wie-o-wie, waar-o-waar?
- Ik bezit een tabel om Epilobiums vegetatief op naam te brengen. Interesse'?

Literatuur

Ik heb geen andere boeken geraadpleegd dan de in deze rubriek gebruikelijke. Mag het deze keer zo?

^{w)} Noot van W. van der Ven januari 2022

Oorspronkelijk stond hier ~~knets~~vormig Maar dat moet hartvormig zijn, zie Gras is om in te liggen deel 21.